

Eurydice

EURYDICE

vier dode mannen en een vrouw die leeft

door Wim van Binsbergen

© 2005 Wim van Binsbergen
ISBN thans in aanvraag

voor Trecy, Sinterklaas 2004

INHOUD

1. Voor Papa, bij zijn dood, p. 7
2. Bij de dood van Mwalimoe Julius Nyerere, p. 8
3. Genadendal, p. 13
4. Voor Theo van Gogh, p. 18
5. Eurydice, p. 23

VOOR PAPA, BIJ ZIJN DOOD

16 maart 1997

Ga nu maar
je moeder roept je
zij woont daar al zo lang

de stem die jou was ontnomen
draalt, een vlinder in die angstig open
plek in het bos maar
keert en zet zich
op onze lippen wij
spreken nu voor jou

en toen je zo lang vergeten lijf al
doorzichtig werd, bijna
licht genoeg om de aarde te ontkomen
bloede een mooier en sterker lichaam
op uit het aanraken zorgen spreken
van je kinderen werden wij eindelijk
een lied dat de wrede tijd
ontroert tot een glimlach

waarin jij draalde
maar ga nu maar
het is goed
je wordt verwacht.

BIJ DE DOOD VAN MWALIMOE JULIUS NYERERE

Mwalimoe ('Leraar') Julius Nyerere, oud-president
van Tanzania

[langzame trommelslagen: rouwritme]

'Hij is aangekomen'
juichen ritselend in sterrenlicht boombastkleed
de geesten aan weerszijden opgesteld
van de Melkweg, spiegel de duistere
rivier van de voorouders
benoem de Trommel, de Hak, de Ladder,
de Vijzel, de Xylofoon, constellaties trillend ver-
vloeiend als de Jager zich liesdiep
in suizelend bruisen geweer hooggehouden
(beulsschaduw op de zwarte om-stérde pupil van het
water)
voorouders slaan sleurend hun armen om zijn
onderbenen, vertragend
zal hij het halen met deze prooi?

Ja! 'Hij is aangekomen'
en nu het dag wordt zien wij: aangekomen
bij het Gouden Slot dat in de Lucht Hangt

bij het Gouden Dorp met Ronde Rieten Daken dat in de
Lucht Hangt
wiegend tussen de slurven van de tweelingolifant
aan weerszijden van het pad de erehaag
van alle dieren van de savanne: leeuw buffel hyena
luipaard
angst honger hebzucht moordlust,
van alle dieren van de savanne groot als Afrika
de onafzienbare klankdiepe kudde de horens als
smee-karmen geheven
kudde hoornvee zo groot als de wereld
zij strekken zich voor hem neer, een koningsgroet

‘Hij is aangekomen’
in het Gouden Dorp
maar hij is hier al eerder geweest
bestuurde soms zijn land vanaf dit luchtslot
met duivenboden die neerstrijkend
op de scherm-bomen van de savanne
op de steke-bomen onder de rook van een nieuwe spoorlijn
veranderen konden in paarskrij-sende gieren
maar zijn andere boden:
zijn stem, de voorouderblik
waarmee hij hen allen zo dikwijls overhaalde tot
grootheid
zijn handen waarvan zegen droop als regen
zulke boden verjoegen de gieren
al bleven hun kreten hangen
boven de wit trillende vlakte

(Vandaar spreekkoren, toegelaten maar zachtjes:

'Aroesjá', 'Aroesjá',

'Oedzjamá'a', 'Oedzjamá'a',

'Zanzibar', 'Zanzibar',

'Tanganyika', 'Tanganyika'

'mijn land, mijn vee, mijn recht, mijn handel

mijn godsdienst, mijn paleis

mijn dorp

terug, geef het terug,

jullie: sprinkhanen en hyena's, heksen en sjaitaans!'

zachtjes, maar zijn, grótere stem reikte verder

misschien met een groter waarheid gehoord

in het Huis van Vrede daar

en in Kampala, Lusaka, Pretoria, Lagos

Delhi, Londen, Peking, Moskou,

Washington, de VN, en in het Gouden

Dorp met Ronde Rieten Daken dat in de Lucht Hangt

waar geen boekhouding is, geen rekenschap

slechts het lied van de lofzanger de dichter

slechts de trommelslag van welkom)

[tromgeroffel: koninklijk welkomsritme]

'Hij is aangekomen'

knikken naamgenoot Julius Caesar en de Loebáwiedzjer

Rebbe

elkaar monkelend toe, hun bao-speelbord

valt om (de bonen weer sterren) terwijl ze opspringen

om hun langverwachte

vriend te begroeten ‘Kom op Ashóka
je wint toch niet meer en wij kunnen
hem nu niet meer laten wachten’
Haróen er-Rasjíed laat met een lichte buiging
Soendjatta voorgaan en deze sommeert zijn
marsorkest van trommels, xylofoons en hemelse sferen
‘Timing hoor, precies voor het
millenniumvuurwerk binnen,
en gelijk eerste rang’, doet Caesar smalend
(alsof de kalender nog steeds van hem is) Jan 23
geeft hem een por van ‘Laat Gautama voorgaan’
en inderdaad, steunend op de zwarte farao Pianchi;
het ontvangstcortège vormt zich
als nachtzonnen fonkelen van goud de eerste
Asantahénes, en het Nkoya marsorkest
van Lewanika met maanklank overstemt dat van
Soendjatta

*‘Tambóekenoe táte, héhè
tamboekenoe Mwálimoe, héhèhèhé*

kijk daar gaan Garvey, Luthuli, Biko, Nkrumah,
Cheikh Anta Diop, Luther King, Kenyatta, Machel,
in het schrijden van de groten gaan langzaam
wielen wentelen en wordt dansen
ter ere van Mwalimoe

Mwalimoe eindelijk ben je
onze grijze voorouder uit Afrika

voorouder
voor
heel de wereld
waak over ons
geef ons
betekenis.

[langzame trommelslagen: rouwritme]

GENADENDAL

voor Vernie, een jaar na zijn dood

Nu ben jij zeker in Genadendal, Vernie
je had er samen met mij heen gewild
naar het hartland van de Moravische Broeders
waar zij hun kleine genade vermomd als die van God
uitstortten als vurige bijtende tongen
en waar het Afrikaans, jouw lieve zieletaal
zijn eerste zinnnetjes krabbelde
in Latijns schrift (en niet meer in Arabisch)

Je zou me trots je geboortestreek laten zien
we zouden er wekenlang archief lezen
nieuwe woorden betrappen op het moment van hun
geboorte
en ook de kinderliedjes zingende
heuvels inlopen tussen de wijngaarden door
eindelijk weer net zoveel eten en drinken als je wou
en weer samen gedichten voordragen als in de tijd
van Jan Voorhoeve, van jouw woning
aan de Nassaukade, Amsterdam

*' O snotverdriet, weer
huil ik om niet '*

Nu ben je alleen vooruitgegaan
Genadendal blijkt Dante's Louteringsberg maar
na luipaard leeuw en wolf liet Vergilius
helaas even op zich wachten dus jij
erheen gebracht in limousine de hele
Professor Doctor Vernon A. February Weg
was afgezet, zwart
van de mensen
en bruin
en zelfs
wat wit

Ze gaan ook verder alles van jou daarheen brengen
heel je handschriftcollectie (je geheime wapen)
je boeken, je doctorsbul, je laureaat,
je stropdassen en blazers van lidmaatschap,
je ziekenhuisstatussen,
je kladjes voor gedichten
de liefdevolle antwoorden op je
nooitverstuurde
brieven naar Amerika
en die op je vele
e-mails naar Israël

Angel powered

zit je wel heel erg alleen
in die limousine die misplaatst spinnend als een kater
glijdt over die weg die jouw naam draagt
terwijl de wijnbergen hun afdronk

Je had elitair willen wegzakken in de kussens
wie had verwacht dat je nog eens zo zou thuiskomen
maar mooi niet, nu je geen lijf meer hebt

En nu al het andere al onderweg blijkt te zijn
klem je je armoedig ogende handbagage
een beetje verlegen vast op je schoot

Of, armoedig? een theedoek met daarin geknoopt
je *veldkos* meegesmokkeld
toen je de eerste keer uit moeders huis vertrok
eetbare schat van toverwoorden
knapperig geurig onuitputtelijk zoals
het maal dat ze kookte toen je acht werd
en de koekjes waarbij je je vingers opat
zoals dat heel je leven lang blijft
en kennelijk zelfs
daarna

Ik zal je geheime moeder-
woorden hier niet proberen
uitschrijven, Vernie
het is genoeg dat ik ze
een enkele keer
heb mogen horen

Dit is wat anders dan Pretoria
met na negen jaar nog hele uitgaanspleinen
vol schijnbaar zelfverzekerde blankes
waarin we samen spitsroeden liepen van ontheemding,
waarin niemand je kende en iedereen je

als kleurling zag en niet zag
terwijl op hun takkies snelle stijgers
executive speelden in negatief
en niemand na tien uur 's avonds meer durfde
stoppen voor rood licht
my god is dit my land?
Zijn er al zuiveringen
geweest?

De schim van je heldenneef
liet een lijn vieren en trok ook jou
op tot die rots van duizeling
waar vergezichten alsnog
tartten tot grootheid

Maar onuitputtelijk is *veldkos* alleen
ver weg van het veld
en toen buiten weer binnen was geworden
ballingen bedremmeld aan de grens
hun *sex appeal* hadden ingeleverd
de groentenman *veldkos* ging leveren uit de koelcel
het land één groot Sun City onder de regenboog
(waarheid door zon verblind onder zegen loog)
toen bleek je nergens méér ontheemd
dan in wat, toen je het verliet,
je eigen land was

Toen stakte
je hart in je keel

En daarom
mocht je nu naar Genadendal
ik kom je mettertijd wel
helpen met al dat lezen
trouwens, alle archiefstukken blijken
op CD-Rom ontsloten
en jij weet nu immers eindelijk
hoe dat moet.

VOOR THEO VAN GOGH

een eigentijdse rap, 3-12-2004

Zit je lekker daar, Theo, in je Hemel voor Strijders van
het Woord?

Dat is een filiaal waar Dante bij leven niet van wist
nu weet je dus waarom hij je hier als eerste begroette
nee hoor, dit is geen *Purgatorio*, dit is de hemel zelf

Vond je het leuk zojuist, dat schijnproces wegens
machtsmisbruik
tegen de grootvader van de godslasteringswet, Donner?
Speciaal voor jou, Theo! Leuk hè, al die als geiten
verklede rechters? Of die lange drollen (die van jou!)
in de vorm van Arabische letters: يا تیی فان خو خ

Volgende week mag je lekker met
Mohammed B. in de moordkuil
Die is namelijk onverwachts aangekomen. Valt tegen?
niet als je merkt wat je hier allemaal
met hem doen mag – tja,
maar hij ook met jou:
dit is ook zijn hemel,
maar dat van die *hoeri*'s klopt niet.

En eerst mag je nog even
met een in engelengoud gevatte zwarte merkstift
KUT schrijven op de onderbroek die Maria aanheeft
precies op het kruis, daar is immers niets aan gelogen
in jouw hemel moet dat gewoon kunnen
en met wat extra genade (speciaal
voor de Hollanders, zal ik maar zeggen)
voel je zelfs hoe het schrijftuig de Heilige Vrouwelijke
Lichaamsbouw door de stof heen heel precies volgt
zeg het maar hoor, en we bouwen even
een mini-video-camera in in de schrijfpunt

'Tuurlijk jôh, het is beter recht voor zijn raap
te zeggen waar het op staat dan
politiek correct liegen en veinzen
jij krijgt alsnog die prijs voor oer-Hollandse zuiverheid,
hoor
met je harde varkenskop die zo schrill afsteekt
bij het weke dwepersgezicht van M.
dus moest hij een pistool, waar jij dacht
aan je grote bek, je gespleten hoeven en je krulstaart
genoeg te hebben

En God is het met jouw aardse eind ook niet eens
Die had jou liever Zelf tot Zich geroepen
zoals Zijn bedoeling was: hoogbejaard, en tot het laatst
ondersteund door je trouwe Fatima, die zelfs accepteerde
dat je stiekum op je kamertje die gore films uit je jeugd
afspeelde op die achterlijke apparatuur – nog *echte*
beelden

en zelfs knopjes in plaats van *mental control*, en bij
hapering
vloekend nog van ‘God-’ ook al zegt iedereen om je heen
al tientallen jaren ‘Állah-’

Maar als je straks toch in die moordkuil ligt met hem
en jullie houden je even in, en het visnet
van woorden waarin jullie je lijven hadden toegesnoerd
(zodat de ontelbare rechthoekjes huid bol en rood
uitpuilden als raffioli) lost zich op door het goddelijk
Gebaar van zwijgen en helen

en M. beseft stil dat kogels ook hem doden
en van G. beseft stil dat woorden ook hem doden
en M. beseft dat hij in zijn keuze van wapens
(fiets en verkleedjurk, *vgl.* Sinterklaas)
allang voor het Hollandschap gecapituleerd was
zoals hem ook met een knieshot in het Oosterpark
(eendjes voeren, handje vrijen, hondje plassen)
het martelaarschap op typisch Hollandse wijze ontzegd is
(maar die wond werd door goddelijk Besluit gangreen,
afzetten
hielp niet en daarom is hij toch nog zo snel hier
éénbenig zoals dat hoort bij een getekende) –

Tja, als jullie zover zijn
wordt het eigenlijk tijd om deze familieruzie
met een omhelzing en een broederkus bij te leggen
en gewoon samen, bekken dicht nou,
op één fiets (hij achterop, want hij kan immers
met zijn ene poot niet meer trappen)

brug op brug af tegen het verkeer in en over de stoep
een ererondje Amsterdam maken

Amsterdam ja, waar driftharsussen thúishoorden
en grote bekken vanouds
met de paplepel werden opgerek
en waar vóeren, en daar tégen kunnen
nationale sport nummer 1 was

Weet je
God houdt helemaal niet van dweepers
trouwens, Zijn Eigen Zoon had ook zo'n grote bek
maar daar wist Hij wel Raad op

Dus dat recept nogmaals gevolgd: over 2000 jaar
kent men nog het broederpaar M.en T.
stichters van de Intergalactische Móskérk der Wielrijders

met de heilige rolprent *Submission* als priesterlijk geheim

met mes en pistool als niet langer begrepen symbolen
(toekomstige geleerden zullen verband vermoeden
*met de hamer en sikkel een eeuw eerder; of bedoelde men
aan 'luchtbanden' [sic] vijandige elementen, in die tijd?
of ging het meer om een toernooi op metalen paarden?*),

en met verder een absoluut verbod

1. op wapens zelfs niet voor zelfmoord, en
2. op vrijheid van verbod op verbod van vrijheid van
meningsuiting

tenzij met liefde zachtmoedig gesproken

en door dansen en zingen ingepast
in de tederheden van het lichaam
en de vanzelfsprekende
(dus onnodig om door moord af te dwingen)
samenvloeiing van de geest.

EURYDICE

voor Trecy/Eurydice, mei 2002-december 2004

1. 'De vrouw draagt een mand, maar er zitten geen eieren in' (*I Ching*)

De mandenventer ver langs het bergpad lijkt
een reus, en bultenaar: tot ver boven zijn kruin
en armlang in het rond behangen met
containers die naar eigenaars, naar inhoud werven
rieten Hagriet wiens armen laag maar dapper
de maat slaan bij het klotsen van zijn vlees
nee, herstel, lees: zijn vacuüm containers die vanuit
de hele ruimte hun verhoopte vulling hun betekenis
aanzuigen

zoals bijvoorbeeld: plotseling blijkt
de bult een op de rug gedragen lier
de mandenmassa's links en rechts rondom:
die worden wijven, hitsig van een heilig recht
het sjokken wordt strompelen
en ook die laatste gil
(*deze mand maar doen dan, mevrouw?*)

hun zusterlijk geheim per ongeluk betreden?
(*alweer een mand*)

wraak voor gebrek aan lust, voor
Griekse homofiele voorkeur in plaats van Thracisch-
Dionysische (*een derde mand al*)

wraak voor gebrek aan liefde voor hun
Eurydice: ja hoor, het hele schimmenrijk
betoverd met zijn lierspel maar toch zelf
nog even omkijken of ze nog wel volgde, en zo
heel lang haar grootste hoop maar in het eind
haar grootste wanhoop en haar definitieve
dood (*de vierde mand*)

of heeft een man die macht niet, zelfs niet met muziek
en is heel dat verhaal van ingaan in, afdalen, talmen,
en daarna bijna toch herboren worden uit
de schoot der dood alweer niets dan
een door een man verteld gepikt
vrouwenverhaal dat hij
niet eens begrijpen kon?
(*mand vijf*)

kon niet, of wilde niet, en was de dodelijke slang
waarover zij struikelde vluchtend voor
de imker die liever van háár honing –
was hij dat niet gewoon zelf geweest?

de zesde mand alweer, en plotseling schiet het touw
waarmee ze alle opgebonden zaten
los en de hele handel valt uiteen en rolt
tientallen grote en kleine lege manden stuiterend

juichend terug naar hun oorsprong, naar
de biezen in het
water op de
bodem
van
val
het
dal.

2. ‘Ach ich habe sie verloren’ (Offenbach, *Orpheus in der Unterwelt*)

Is het ons maar geléerd
ons door de onwaarschijnlijke standaardversie
van dit verhaal te laten ontroeren
of volgt het verhaal op zich slechts
een veel ouder in elke man in de moederschoot
ingeplant weten:

‘nu jij eenmaal uit mij geboren bent
zal afdalen in het duister voor jou niet moeilijk zijn
onthoud: alles daar ligt klaar om bekoord te worden
bespeel je lier verbeeld je maar dat jij het leven bent
dat afdaalt in de dood (zij weet wel beter)
troon haar vervolgens met je mee omhoog
naar het licht dat alleen jij haar kunt wijzen
want jij bent mijn zoon
maar verwacht niet dat zij jou ooit
wat ik je gaf – ach voor je boven bent
zul je weten wat je achterliet
en wie
(Mij!)’

en toch is het onweerstaanbaar ontroerend:
twee handen aan de lier, virtuosier dan ooit

voetje voor voetje door het duister
hij had haar immers allang verloren, dit is
toegift haar omzwachtelde lijk
zweeft of wordt gedragen of treedt uit eigen
beweging hij weet het niet hij mocht niet kijken
of misschien het wrede spel waarmee hij was bedreigd
en is het duister achter hem leeg zijn hoop vergeefs
en nooit sinds zij in zijn leven kwam heeft hij haar
zo lief gehad als nu op deze trappen
en nooit zo zeer tot stikkens toe gemist
nu hij niet weten mag of zij bij hem is en leeft
of dood beneden is gebleven
beneden bij zijn hart
bij haar eerste blik voor hem
bij de vreugdesnik van zijn handen die
haar borsten onderlangs schragen
bij het eerste voelen ritselen
van hun kind in haar schoot
hoeveel moet je in het leven geloven
om de dood op zijn woord te vertrouwen
en niet om te zien op dit moment
hoeveel moet je je geliefde vertrouwen
om de sarcastische twijfel van Moeder Dood
te overwinnen?

hij is een man
hij is de zoon van zijn moeder
hij heeft het licht bereikt
hij kijkt om, ziet dat Eurydike gevolgd is
bijna tot op de drempel van het licht
en verliest haar

schreeuwend

(had hij het niet kunnen instuderen: deur, zonlicht bereikt,
weide
ophouden met spelen, lier het gras in, blik strak vooruit
of beter nog, ogen gesloten
op het gras neerzitten wat verklaart
die vreemde stilte? lier stil? geen voetstap?
en wachten – in een peilloze liftkoker van
hoop en dood – wachten
op haar vingertoppen
tegen je hals

en ze zou gezegd hebben:
'omdat ik jou kies
ik die jou ken
verlos ik jou
van de moeder
die jou ongezien koos'

althans, hij zou gehuild hebben
alsof ze dit had gezegd
want het is waar).

3. De morgenster

De man die zichzelf moeizaam opbouwt
uit het verhaal van wat zijn beslissend falen
heeft aangericht – hoe zelfs in zijn falen onmisbaar toch
maar wat er werkelijk gebeurd is hing van hem niet af:

Inanna, want in talrijke sessies
koningin der onderwereld geworden
ontdaan van haar sieraden, haar kleren, haar schaamhaar,
haar lief, haar tijd
haar lichaam geplet in de bestralingspers
waarin zij steeds weer diep onder de aarde
zonder enig zonlicht haar sterven oefende,
oefende zo ook haar verrijzenis

en het is waar, zijn lierspel was haar daarbij
belist niet onwelgevallig, ook haar kinderen niet
de smaak van in wijn veranderd water, het nieuwe
zonlicht, en de nieuwe geluiden die vogels gingen maken

van dit alles, niet in een laatste afhankelijk vastklampen
echter,
maar als heerseres van haar rijk dat nu eindelijk ook de
bovenwereld mocht omvatten

op eigen kracht, fel, en zonder denken aan enig einde
meer
geheel
als de morgenster
en als de vogels die dan zingen.